

RAPPORT

KONSEKVENSER FOR TORVNÆRINGEN I NORGE AV EN UTFASING AV BRUK AV TORV

Forord

På oppdrag fra Miljødirektoratet har Menon kartlagt den norske torvnæringen. Vi har blant annet kartlagt hvor store områder de jobber på, størrelse på driften, antall ansatte og fremtidige planer, for å vurdere hvilke konsekvenser en mulig utfasing av torv vil ha for aktørene. Utredningen er gjennomført i august og september 2017.

Informasjonen er primært hentet inn via telefonintervju og/eller en skriftlig spørreundersøkelse til selskapene. Denne informasjonen er kombinert med regnskapstall fra Menons regnskapsdatabase.

Kartleggingen er ledet av Kristin Magnussen, med Ida Amble Ruge som prosjektmedarbeider.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivingselskap i skjæringspunktet mellom foretaksøkonomi, samfunnsøkonomi og næringspolitikk. Vi tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Vårt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå.

Vi takker Miljødirektoratet for et spennende oppdrag. Takk også til alle torvprodusentene som har hjulpet oss med informasjon og innspill i kartleggingen. I tillegg vil vi rette en spesielt stor takk til Torleif Tollersrud i Norske Torv- og Jordprodusenters bransjeforening, for gode svar på alle våre spørsmål.

Dette er en litt revidert versjon, der en trykkfeil i kapittel 2.2.3 og Tabell 2-7 er rettet opp.

Menon står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

September 2017

Kristin Magnussen
Prosjektleder
Menon Economics

Innhold

SAMMENDRAG	3
1. INNLEDNING	5
1.1. Bakgrunn og problemstillinger	5
1.2. Metode	6
2. TORVNÆRINGEN I NORGE I DAG	7
2.1. Antall aktører med torvuttak i drift i dag	7
2.1.1. Omsetning	8
2.1.2. Årsverk og sysselsatte	10
2.2. Kartlegging av områder for torvuttak	11
2.2.1. Størrelsen på torvuttaksfeltene	11
2.2.2. Årlig uttak	12
2.2.3. Etableringsår for torvuttakene, antall gjenværende driftstid og gjenværende mengde torv i de aktive feltene	13
2.2.4. Konesjoner på nye områder som enda ikke er satt i drift	14
2.2.5. Hvor uttakene er lokalisert	14
3. KONSEKVENSER AV EN UTFASING AV TORV	16
3.1. Hvordan er utsiktene til alternativ drift	16
3.2. Anslag for tap av arbeidsplasser og utsikter til alternativt arbeid	17
4. ØVRIGE KOMMENTARER	18
5. REFERANSER	20
VEDLEGG 1 METODE	21

Sammendrag

I denne rapporten kartlegger Menon torvnæringen i Norge, spesielt knyttet til produksjon av jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. Vi har kartlagt størrelse på næringen i form av omsetning, sysselsetting, årlig produksjon og størrelse på torvuttak. I tillegg har vi kartlagt fremtidige utsikter, og hvilke konsekvenser en utfasing av bruk av torv vil ha for produsentene. Dette har vi gjort gjennom telefonintervjuer og spørreundersøkelse til de relevante selskapene. Undersøkelsen er gjennomført i august og september 2017.

Totalt identifiserte vi 22 selskaper. Av disse var 12 produsenter relevante for denne kartleggingen ved at de var aktive produsenter av jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. Vi henvendte oss til alle selskapene, og fikk svar fra 10¹. Disse dekker til sammen over 90 prosent av totalt estimert areal for torvuttak.

De tolv relevante produsentene har de siste fem årene omsatt for totalt 320 millioner kroner per år, gjennomsnittlig opp mot 30 millioner kroner i året per selskap. Av dette var 173 millioner kroner knyttet til torvrelatert drift, hvorav 152 millioner kroner var fra kun produksjon av jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. I gjennomsnitt omsatte hvert selskap for nesten 13 millioner kroner fra jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. Variasjonen er imidlertid stor, og tallene varierer fra 135 000 kroner i året til 54 millioner kroner i året.

I gjennomsnitt de siste fem årene har selskapene totalt sysselsatt 104 årsverk per år. 63 årsverk er knyttet direkte til torvrelatert drift, og anslagsvis 55 av disse til jordforbedring og dyrkingsmedier.

Vi har tall for areal på torvuttakene for 10 av produsentene, som totalt er på om lag 11 150 dekar². Dette stemmer godt overens med NIBIOs anslag for totale aktive torvuttak fra 2017, som var på 10 735 dekar. I gjennomsnitt har hver produsent 900 dekar torvuttak, men dette snittet trekkes kraftig opp av de tre største produsentene: Nordic Garden, Nittedal Torvindustri og Andøytorv. Uten disse er gjennomsnittlig torvuttak per produsent om lag 300 dekar. De fleste feltene er lokalisert på Østlandet, men det er også noen i Trøndelag og Nordland.

Ut fra våre beregninger er totalt årlig uttak på drøye 330 000 kubikkmeter tørrtorv i gjennomsnitt de siste fem årene. Per produsent tilsvarende dette 28 000 kubikkmeter i gjennomsnitt. Faktiske tall varierer imidlertid fra anslagsvis 1 000 til 100 000 kubikkmeter.

De fleste aktørene har holdt på i flere tiår. Medianverdien for oppstartsår for de aktive feltene i dag er 1955. Likevel er det forventet at de fleste feltene kan brukes i gjennomsnittlig 21 år til. Kun tre av produsentene har konsesjoner på nye felt som enda ikke er tatt i bruk, totalt tilsvarende 5 300 dekar. Disse vil komme som en erstatning når gamle felt fases ut. Hvorvidt alle feltene faktisk tas i bruk, er imidlertid usikkert. Tre av aktørene ser det også som en mulighet å søke om nye konsesjoner dersom dette blir nødvendig for videre drift, men har ingen klare planer for dette i dag.

Dersom bruk av torv til jordforbedring og dyrkingsmedier fases ut, vil dette ha store konsekvenser for de fleste aktørene. Torv er den viktigste inntektskilden til de klart fleste selskapene, og utsiktene til alternativ drift er begrenset. Et bortfall av denne inntekten vil dermed sannsynligvis føre til nedleggelse eller stor nedskjæring

¹ Degernes Torvstrøfabrikk fikk vi kontakt med etter at spørreundersøkelsen var avsluttet. Vi har derfor ikke utfyllende informasjon om disse på alle spørsmålene, men på noe.

² Dette inkluderer tall fra de ni respondentene vi har snakket med, i tillegg til tall for Myrstrand Torvfabrikk, hvor NT&J har anslått størrelsen på torvuttaket.

hos de fleste. Dersom vi antar at minimum de årsverkene som er relatert til produksjon av jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier forsvinner, tilsvarer dette 55 årsverk. Anslag på tapte årsverk er imidlertid usikkert, og kan bli både større og mindre. Mange av aktørene mener at det er sannsynlig at det vil bli flere enn bare de torvrelaterte årsverkene, fordi den øvrige produksjonen i selskapet henger nøye sammen med jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. Det kan imidlertid være noen muligheter for selskapene til å vri driften mer mot andre markeder og tjenester de tilbyr, men omfanget av dette er usikkert.

Mange av torvprodusentene er kritiske til en utfasing av torv. Deres kommentarer er oppsummert i kapittel 4.

1. Innledning

1.1. Bakgrunn og problemstillinger

Torv har unike egenskaper som vekstmedium. Torv holder på fuktigheten i jorden, har god struktur som gir gode vekstvilkår for røtter, er ugressfri og inneholder ikke tungmetaller. Dette gjør det til et attraktivt produkt som vekstmedium.

Flere av jordproduktene som selges gjennom hagesentra og byggevarekjeder består hovedsakelig av torv. En undersøkelse gjennomført av Fremtiden i våre hender på oppdrag fra Avfall Norge, kartla at det i 2014 ble solgt i overkant av 200 000 kubikkmeter jord til forbrukere i Norge³ (Lindahl, 2015). Av dette var 176 000 kubikkmeter torv. I 2014 kom torven som ble brukt til jord hovedsakelig fra Norge, mens noe ble importert fra Sverige. Importandelen varierer fra år til år. Torv benyttes også av avfallsselskapene i Norge som tørrstoff for å kunne kompostere biorest fra biogassanlegg, matavfall og slam.

Myrområdene som torven tas ut fra, spiller samtidig en viktig rolle i økosystemet og gir oss en rekke viktige økosystemtjenester⁴. Torv har stor evne til å binde karbon. Når disse myrene dreneres, dannes store mengder klimagasser som slippes ut i atmosfæren. I tillegg er torvmyrene viktige habitater for en rekke plante- og dyrearter, og drenering av myrer har negative konsekvenser for naturmangfoldet, for rekreasjon og for landskapsbildet. I den senere tid har man også blitt oppmerksom på myrenes betydning for klimatilpasning, særlig deres evne til flomdemping og for tilbakeholdelse av forurensning. Dette gjør at det, blant annet ut fra et klimaperspektiv, er ønskelig å fase ut bruk av torv som vekstmedium. En slik utfasing vil naturligvis ha konsekvenser for torvnæringen, og det er disse konsekvensene vi bidrar til å kartlegge i denne rapporten.

På denne bakgrunn har Menon i denne rapporten kartlagt torvnæringen i Norge, med noen sentrale spørsmål:

- **Hvor stor er torvnæringen i dag?** Herunder hvor store områder jobber de på, hvor mange ansatte har de, hvor mye omsetter de for? Er torv hovednæringen til aktørene, eller kun en del av en større drift?
- **Hvordan er fremtidige utsikter?** Hvor lenge kan de holde på, på dagens aktive områder? Har de planer om å ta i bruk nye områder?
- **Hvilke konsekvenser vil en utfasing av torvuttak ha for de ulike aktørene?**

De to første punktene diskuteres i kapittel 1. I kapittel 2 drøftes hvilke konsekvenser en mulig utfasing av torv vil ha for aktørene. I kapittel 4 redegjør vi for øvrige kommentarer fra aktørene vi har snakket med, knyttet til utfasing av torv i Norge.

I kartleggingen har vi forsøkt å skille ut den torvproduksjonen som brukes til jordforbedring/dyrkingsmedier. Det er denne produksjonen som står i fokus i kartleggingen.

³ Omfatter en kartlegging av 15 hagesenterkjeder og byggevarekjeder, IKEA og Europris.

⁴ Med økosystemtjenester menes alle goder og tjenester fra naturen (økosystemene) som bidrar til nytte og livskvalitet for mennesker. Eksempler på økosystemtjenester fra myrer er klimagassregulering, flomdemping, bevaring av naturmangfold og rekreasjon.

1.2. Metode

Gjennom telefonintervjuer, spørreundersøkelse og regnskapstall har Menon vurdert spørsmålene som beskrives over. Vi har identifisert 12 relevante aktører, som vi har henvendt oss til via telefon opptil flere ganger⁵. Noen svarte på spørsmålene via telefon, mens andre ønsket å svare skriftlig. Sistnevnte fikk da tilsendt spørreundersøkelsen på mail. De vi ikke fikk tak i etter gjentatte forsøk på telefon, sendte vi en mail med spørreundersøkelsen.

Totalt fikk vi svar fra 10 av de 12 relevante aktørene⁶. Disse dekker anslagsvis over 90 prosent av de aktive uttaksarealene i dag. For de øvrige har vi estimert manglende tall basert på gjennomsnittstall, og noe erfaringstall fra Norges Torv- og Jordproducenters Bransjeforbund (NT&J). Vi presiserer hva som er gjort, der det er aktuelt.

For nærmere beskrivelse av informasjonsinnsamling og beregninger, se vedlegg 1.

⁵ For en utfyllende beskrivelse av relevante aktører, se kapittel 2.1

⁶ Degernes Torvstrøfabrikk fikk vi kontakt med etter at spørreundersøkelsen var avsluttet. Vi har derfor ikke utfyllende informasjon om disse på alle spørsmålene.

2. Torvnæringen i Norge i dag

2.1. Antall aktører med torvuttak i drift i dag

For å skaffe en god oversikt over torvprodusenter i dag, har vi tatt utgangspunkt i to primære kilder: Norske Torv- og jordproducenters bransjeforbund (NT&J), og NIBIOs oversikt over identifiserte torvprodusenter i deres rapport «Klimagassutslipp fra torvproduksjon i Norge» (Søgaard, Økseter, & Borgen, 2017). Basert på disse to informasjonskildene, identifiserte vi de 22 aktørene som er listet opp i tabell 2-1.

Det er imidlertid ikke alle disse aktørene som lenger er aktive torvprodusenter, eller som driver med torvuttak til jordforbedring/vekstmedier. Noen har faset ut torvuttak fra sin drift, noen har blitt kjøpt opp av andre, og noen har lagt ned. Noen av aktørene var det svært vanskelig å oppdrive kontakinformasjon for. For å kvalitetssikre om disse er aktive torvprodusenter i dag eller ikke, og om listen for øvrig stemte, sendte vi listen til lederen for NT&J, Torleif Tollersrud. Han kvalitetssikret listen, sikret at alle relevante produsenter ble inkludert, og irrelevante produsenter ble luket ut.

Totalt var det ti aktører i den opprinnelige listen som ikke var relevante. Disse er skrevet med grå farge i tabellen nedenfor. 12 selskaper står dermed igjen som identifiserte, aktive torvprodusenter i Norge i dag.

Tabell 2-1 Norske torvprodusenter. Kilde: Norske Torv- og jordprodusenters bransjeforbund og NIBIO

Medlemmer av Norges Torv- og Jordprodusenter	Norske torvprodusenter Kilde: NIBIO	Merknad
Andøytorv AS	Andøytorv AS	
Bergene Holm AS		Driver ikke torvuttak i dag
Degernes Torvstrøfabrikk AS	Degernes Torvstrøfabrikk AS	
Fossli AS	Fossli AS	
	Frosta Torv AS	
	Hallingtorv AS	Driver kun med torvtak og grønn mur, ikke jordforbedringsprodukter
Hasselfors Garden AS	Hasselfors Garden AS	Kjøpt opp av Nordic Garden
Herremyr Gård AS	Herremyr Gård AS	
	Hillestad Torv AS	
	Høstekompaniet AS	Driver ikke torvuttak i dag
Kallak Torvstrøfabrikk	Kallak Torvstrøfabrikk	
	Lervang Torvprodukter AS	Tilnærmet ingen torvproduksjon til jordforbedring.
	Marker Torv AS	Driver ikke torvuttak i dag
	Mortjønna torvuttak	Fant ikke kontaktinformasjon. Antar liten eller ingen drift.
Myrstrand Torvfabrikk	Myrstrand Torvfabrikk	
	Nils Nordmann Nakkim	Fant ikke kontaktinformasjon. Antar liten eller ingen drift.
Nittedal Torvindustri AS	Nittedal Torvindustri AS	Har ut fra det vi forstå størst uttak til torvtak.
Nordic Garden AS		
	Sundland Torv og Jord AS	
Tiur'n Konsulenttenester AS		Driver ikke torvuttak i dag
Tjerbo Torvfabrikk AS	Tjerbo Torvfabrikk AS	
	Ullensaker allmenning	Driver ikke torvuttak i dag

De fleste aktive aktørene har drevet med torvuttak i lang tid. Den yngste aktøren har holdt på i drøye 20 år, men andre aktører har drevet på samme felt før dem. I gjennomsnitt har selskapene holdt på med torvuttak i 66 år.

2.1.1. Omsetning

Totalt omsetter de tolv selskapene for over 320 millioner kroner i året, med gjennomsnittlig 30 millioner kroner i omsetning per selskap. Deler av denne omsetningen kommer imidlertid også fra annen ikke torvrelatert drift. 90 prosent av aktørene vi har snakket med, har inntekter fra annen, ikke torv-relatert virksomhet. Dette er alt fra gårdsbruk, transport, ferdigplenproduksjon og pakking av andre, ikke torvrelaterte produkter.

Torv står imidlertid for den klart største delen av omsetningen for de fleste aktørene. I gjennomsnitt stammer om lag 70 prosent av omsetningen fra torvuttak og bearbeiding/pakking av torvproduktene. Dette varierer fra

30 til 100 prosent hos de ulike aktørene, som vist i tabell 2-2. Totalt omsetter selskapene for nesten 180 millioner kroner totalt årlig fra torvrelatert drift.

Tabell 2-2 Gjennomsnittlig torvrelatert andel av omsetningen og min/maks

Gjennomsnittlig torvrelatert andel	Min/maks
70 prosent	30/100 prosent

Av den torvrelaterte andelen er det igjen gjennomsnittlig 76 prosent som kommer fra produksjon og pakking av jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. Øvrig torvrelatert drift er eksempelvis produksjon av strøtorv og tilskuddsfôr til gris.

Den torvrelaterte driften som kom fra jordforbedring og vekstmedier, var på nesten 13 millioner kroner i gjennomsnittlig årlig omsetning per aktør de siste fem årene⁷. Totalt tilsvarer dette en årlig omsetning på ca. 157 millioner kroner, som vist i tabell 2-3⁸. Variasjonene er imidlertid store, og varierer fra 135 000 kroner til over 50 millioner kroner. Nordic Garden, Nittedal Torvindustri og Andøytorv er de tre produsentene med klart størst torvrelatert omsetning (se oppsummering i tabell 2-3).

Tabell 2-3 Total omsetning, gjennomsnitt per produsent og min/maks totalt, fra torvrelatert drift og fra jordforbedring/dyrkingsmedier

	Total årlig omsetning	Gjennomsnitt per produsent	Min/maks
Totalt	320 mill. NOK	29 mill. NOK	135 000/154 mill. NOK
Torvrelatert drift	180 mill. NOK	15 mill. NOK	135 000/54 mill. NOK
Jordforbedring/dyrkingsmedier	157 mill. NOK	13 mill. NOK	135 000/54 mill NOK

Import av torv

Rundt 60 prosent av torvprodusentene importerer også torv fra utlandet, primært Sverige. Importen er i hovedsak en måte å dempe de årlige svingningene på, ved at produsentene øker importen i år hvor deres egen torvproduksjon er liten. Ut fra tilbakemeldinger fra produsentene varierer gjennomsnittlig omsetning fra import som andel av total torvrelatert omsetnings fra 6 til 30 prosent⁹. Dette varierer imidlertid fra år til år, avhengig av de norske forholdene.

⁷ For de aktørene vi ikke har tall fra, har vi antatt at andel omsetning som kommer fra jordforbedringsprodukter tilsvarer gjennomsnittet for de øvrige selskapene.

⁸ For de produsentene vi ikke har fått tall fra, bruker vi anslag på årlig produksjon fra NT&J, og ganger opp gjennomsnittlig omsetning per kubikkmeter med anslått antall årlig kubikkmeter.

⁹ Vi har kun tall på dette for fire produsenter. Det faktiske tallet er derfor noe usikkert.

Transportløsninger

De fleste torvprodusentene tilbyr transport av torvproduktene selv, enten som en del av driften, eller gjennom innleide transporttjenester i tilknyttet transportselskap.

2.1.2. Årsverk og sysselsatte

I beregningene av årsverk, deler vi inn i tre nivåer:

- **Totalt antall årsverk**, som inkluderer alle årsverk i selskapene
- **Torvrelaterte årsverk**. Dette er kun antall årsverk som kan knyttes til selskapenes torvrelaterte drift. Dette inkluderer både torvproduksjon for jordforbedring/dyrkingsmedier, og eventuell annen torvproduksjon.
- **Jordforbedring/dyrkingsmedier**. Her beregner vi antall årsverk som kun relateres til produksjon av jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. Det vil si at vi ekskluderer årsverkene knyttet til øvrig torvproduksjon.

I gjennomsnitt sysselsetter hvert av selskapene totalt om lag 9 personer. Dette fordeler seg på 9 årsverk for hvert selskap¹⁰. Totalt anslår vi dermed at torvprodusentene sysselsetter 105 årsverk, som vist i tabell 2-4. Dette er basert på tilbakemeldinger fra selskapene vi har snakket med. For Frosta Torv og Myrstrand torvfabrikk har vi brukt ansattetall fra proff.no. Degernes Torvstrøfabrikk har vi estimert antall ansatte ved å finne gjennomsnittlig antall ansatte per 1000 omsatte krone for de øvrige selskapene, og multiplisert opp med det enkelte selskapets omsetning. Dette gir et anslag basert på selskapets størrelse. Vi antar i tillegg at antall årsverk er lik antallet ansatte i disse tre selskapene. Vi tar imidlertid forbehold om at det kan være noe avvik mellom de beregnede og de faktiske tallene.

Av dette kan om lag 63 årsverk knyttes direkte til torvuttak og pakking av torvrelaterte produkter, basert på selskapenes tilbakemeldinger. 55 av disse årsverkene er igjen direkte tilknyttet jordforbedring og dyrkingsmedier. Dette har vi estimert ved bruk av andel torvrelatert omsetning som kommer fra jordforbedring og dyrkingsmedier.

Basert på tilbakemeldinger fra selskapene, jobber alle ansatte i de fleste selskapene med de fleste deler av virksomheten. Det vil si at de både jobber med torvrelaterte og ikke-torvrelaterte deler av driften. Målt i antall årsverk har hvert selskap i gjennomsnitt fem årsverk som kan knyttes til driften relatert til jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. Faktisk torvrelaterte antall årsverk per selskap (tilknyttet jordforbedring) varierer anslagsvis fra 0,2 til over 12¹¹.

¹⁰ For de selskapene vi ikke har fått tall fra, har vi tatt gjennomsnittlig antall årsverk per tusen i omsetning for de øvrige selskapene, og multiplisert med det aktuelle selskapets omsetning.

¹¹ I beregningen av tall knyttet til jordforbedring har vi benyttet andelen omsetning fra jordforbedringsprodukter av den totale torvrelaterte omsetningen.

Tabell 2-4 Totalt antall årsverk, gjennomsnitt per produsent og min/maks totalt, torvrelatert og knyttet til jordforbedring/dyrkingsmedier

	Totalt antall årsverk	Gjennomsnittlig per produsent	Min/maks
Totalt	105	9	0,5/35
Torvrelatert	63	5	0,5/14
Jordforbedring og dyrkingsmedier	55	5	0,5/12

Årlige svingninger

Torvnæringen er svært væravhengig, og preges av store årlige svingninger i uttak. Det er dermed naturlig å forvente at antall årsverk også varierer mye fra år til år. For å dempe nedgangen i dårlige år, tar de fleste selskapene derfor ut store mengder torv i gode år. De har da en reserve dersom kommende år blir dårlig. Som nevnt er det også flere av produsentene som øker importen av torv når den norske produksjonen er liten.

Dette demper variasjonen i årsverk fra år til år. Det er noe variasjoner i innleid sesongbasert arbeidskraft, men de fleste aktørene vi har snakket med presiserer at antall faste stillinger opprettholdes også i dårlige år.

2.2. Kartlegging av områder for torvuttak

2.2.1. Størrelsen på torvuttaksfeltene

Vi har hentet inn informasjon om størrelse på aktive felt for 11 av de 12 relevante aktørene. Disse aktørene har til sammen drøye 11 150 dekar med aktive torvuttak i dag. I sin rapport anslår NIBIO (Søgaard et al. 2017) av det er totalt drøye 10 700 dekar med aktive torvuttak i Norge i dag. Vi har med andre ord et noe høyere estimat, men tallene stemmer likevel godt overens.

For å estimere arealet til den siste produsenten, Frosta torv, har vi tatt gjennomsnittlig antall dekar per tusen i omsetning for de andre aktørene, og ganget opp med omsetningen til Frosta torv. Dette er gjort i tabell 2-5.

De drøye 11 150 daa fordeles ut over anslagsvis 21 aktive felt¹². I gjennomsnitt er hvert aktivt felt på om lag 500 daa, og hver aktør har i gjennomsnitt over 900 daa hver med aktive felt. Dette illustreres i tabell 2-5. Gjennomsnittet trekkes imidlertid kraftig opp av de tre største produsentene, Nordic Garden, Nittedal Torvindustri og Andøytorv, som har henholdsvis 3 200, 3 200 og 2 000 daa med aktive felt i dag. Utenom disse er gjennomsnittlig størrelse per felt på rundt 300 daa.

¹² For de aktørene vi ikke har fått svar fra, har vi antatt ett aktivt felt per aktør.

Tabell 2-5 Produsenter med selskapets plassering, antall aktive felt, totalt antall dekar og gjennomsnittlig dekar per felt. Estimert for selskaper med *

Produsent	Antall felt	Totalt antall dekar	Dekar per felt
ANDØYTORV AS	1	2 000	2 000
DEGERNES TORVSTRØFABRIKK AS	1	1000	1000*
FOSSLI AS	1	400	400
FROSTA TORV AS*	1	32	32
HERREMYR GÅRD	1	250	250
HILLESTAD TORV AS	1	100	100
KALLAK TORVSTRØFABRIKK AS	1	120	120
MYRSTRAND TORVFABRIKK AS*	1	300	300
NITTEDAL TORVINDUSTRI AS	6	3 200	533
NORDIC GARDEN AS	5	3 200	640
SUNDLAND TORV OG JORD AS	1	300	300
TJERBO TORVFABRIKK AS	1	250	250
SUM	21	11 150	
Gjennomsnitt	1,8	930	500

2.2.2. Årlig uttak

Vår kartlegging viser at totalt årlig uttak av torv til bruk i jordforbedringsprodukter og vekstmedier er på om lag 330 000 kubikkmeter¹³. I gjennomsnitt produserer hver produsent 28 000 kubikkmeter tørrtorv i året.

Variasjonene er imidlertid store, som illustrert i tabell 2-6:

¹³ Anslag for Degernes Torvstrøfabrikk, Frosta Torv og Myrstrand Torvfabrikk har vi fått fra Torleif Tollersrud. Vi tar forbehold om at disse anslagene kan avvike noe fra faktiske tall.

Tabell 2-6 Oversikt over produsenters årlige uttak. Estimert for selskap med *

Produsent	Totalt årlig uttak (m ³)
ANDØYTORV AS	65 000
DEGERNES TORVSTRØFABRIKK AS*	25 000
FOSSLI AS	12 000
FROSTA TORV AS*	1 000
HERREMYR GÅRD	30 000
HILLESTAD TORV AS	2 500
KALLAK TORVSTRØFABRIKK	3 000
MYRSTRAND TORVFABRIKK AS*	5 000
NITTEDAL TORVINDUSTRI AS	100 000
NORDIC GARDEN AS	60 000
SUNDLAND TORV OG JORD AS	15 000
TJERBO TORVFABRIKK AS	15 000
SUM	334 000
Gjennomsnitt	28 000

2.2.3. Etableringsår for torvuttakene, gjenværende driftstid og gjenværende mengde torv i de aktive feltene

Langt de fleste feltene har vært i drift i flere tiår. De eldste feltene ble tatt i bruk på slutten av 1800- tallet, og det nyeste feltet ble tatt i bruk så sent som i 2017. Medianverdien blant oppstartsårene er 1955.

Selv om de fleste feltene har vært i drift i lang tid, venter aktørene i hovedsak fortsatt å kunne jobbe på de samme feltene i mange år fremover. I gjennomsnitt venter de ulike aktørene at det er igjen drøye 20 år i driftstid for hvert aktivt felt. Faktisk verdi varierer fra under ti år og opp mot 50 år fremover.

I gjennomsnitt er det nesten 600 000 kubikkmeter tørrtorv igjen i de aktive feltene hos produsentene vi har fått svar fra (18 felt). Totalt summerer dette seg til nesten elleve millioner gjenværende kubikkmeter tørrtorv i de aktuelle feltene, se tabell 2-7.

Tabell 2-7 Gjennomsnittlig mengde, gjennomsnittlig gjenværende år og minimum/maksimum år igjen på dagens aktive felt¹⁴

Gjennomsnittlig mengde gjenværende tørrtorv per felt	Gjennomsnittlig gjenværende år per felt	Min/maks år per felt
600 000 m ³	21 år	5/40 år

¹⁴ Inkluderer kun tall for produsentene vi har fått svar fra. Gjenværende kubikk tørrtorv hos de tre øvrige produsentene er usikkert.

2.2.4. Konesjoner på nye områder som enda ikke er satt i drift

Vi har kun identifisert tre aktører som har konesjoner på felt som enda ikke er tatt i bruk: Myrstrand Torvfabrikk, Andøytorv og Nittedal torvindustrier¹⁵. Andøytorv og Myrstrand Torvfabrikk har konesjon på ett felt hver, mens Nittedal torvindustri har konesjoner på fire felt som enda ikke er tatt i bruk. Ingen av feltene har en tidsbegrensning på når de må tas i bruk. Totalt tilsvarer disse feltene 5 300 dekar.

Disse feltene vil ikke komme i tillegg til eksisterende felt, men som en erstatning for gamle felt som går ut av produksjon. Noen av de nye feltene ventes å bli tatt i bruk i løpet av de nærmeste årene. For andre felt er det imidlertid usikkert om de blir tatt i bruk i det hele tatt. Dette avhenger av fremtidig utvikling og de behovene som oppstår.

Tre av aktørene planlegger eller ser det som en mulighet også å søke om konesjoner på nye felt når det blir nødvendig. Når dette blir, er imidlertid usikkert, men det presiseres at for å kunne fortsette dagens drift, blir det etter hvert nødvendig å søke om uttak på nye områder når dagens områder er oppbrukte.

2.2.5. Hvor uttakene er lokalisert

Tabell 2-8 gir en oversikt over hvilke kommuner de ulike selskapene holder til. De fleste selskapene har også torvuttakene i samme kommune som selskapet. Som de største produsentene med flere felt, har imidlertid Nittedal Torvindustri og Nordic Garden flere felt i ulike, nærliggende kommuner.

Tabell 2-8 Produsentenes lokalisering

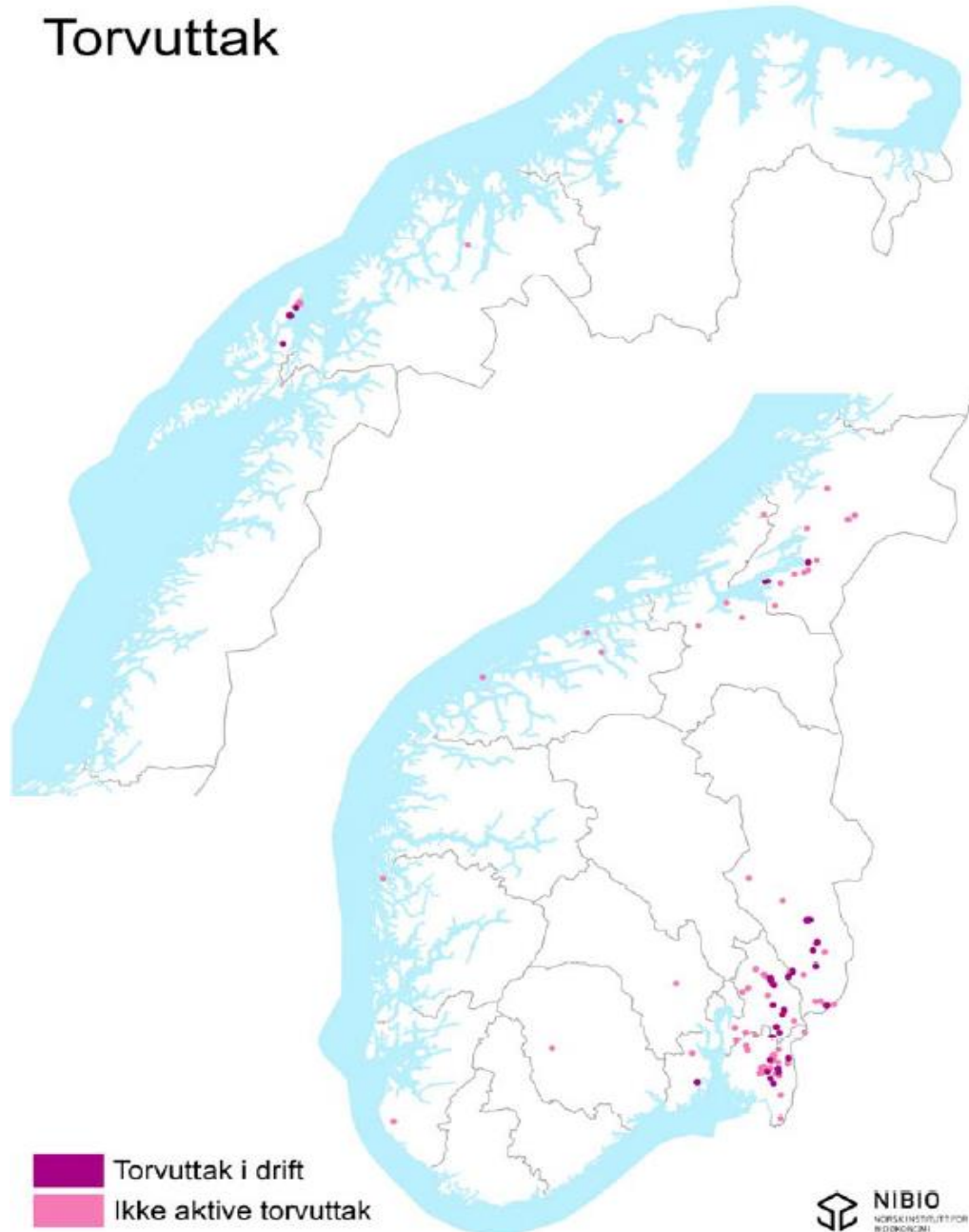
Produsent	Kommune
ANDØYTORV AS	Andøy
DEGERNES TORVSTRØFABRIKK AS*	Rakkestad
FOSSLI AS	Frosta
FROSTA TORV AS*	Frosta
HERREMYR GÅRD	Nes (Akershus)
HILLESTAD TORV AS	Holmestrand
Kallak torvstrøfabrikk	Trøgstad
MYRSTRAND TORVFABRIKK AS*	Våler (Hedmark)
NITTEDAL TORVINDUSTRI AS	Nittedal
NORDIC GARDEN AS	Sandefjord
SUNDLAND TORV OG JORD AS	Sandefjord
TJERBO TORVFABRIKK AS	Rakkestad

De fleste feltene er lokalisert på Østlandet, i Hedmark, Akershus og Østfold. I tillegg er det noen felt som er lokalisert i Trøndelag, samt på Andøya i Nordland.

¹⁵ Vi har ikke spurt spesielt om disse feltene er drenerte eller ikke, men vi vet at noen av feltene er planlagt tatt i bruk allerede i 2018. Dette gjør det sannsynlig at en del av dem er drenerte.

Figur 2-1 viser NIBIOs kartlegging av aktive felt for torvuttak (NIBIO, 2017). Den viser en tydelig gruppering av feltene, og at den største aktiviteten er på Østlandet.

Figur 2-1 Oversikt over torvuttak i Norge. Kilde: NIBIO (2017)

3. Konsekvenser av en utfasing av torv

Det er vanskelig for respondentene å anslå eksakt hvor store konsekvenser en utfasing av bruk av torv vil ha for selskapet. Alle aktørene vi har intervjuet, presiserer imidlertid at en utfasing vil ha stor påvirkning på omsetning og antall ansatte i selskapet. Siden de fleste aktørene har torv som sin største næring, vil store deler av deres inntektsgrunnlag falle bort.

I tillegg er mye av den andre driften som ikke er direkte torvrelatert, likevel tett knyttet opp mot selskapets torvdrift. De som er totalleverandører av gress og vekstprodukter, og for eksempel leverer ferdig plen i tillegg, gjør det ofte i tilknytning til torvleveranser. Pakking av andre produkter er også ofte tilknyttet torv, og deres omsetning på de ikke torvrelaterte produktene avhenger derfor av deres torvproduksjon. Dersom denne forsvinner, er det også grunn til å tro at omsetningen fra andre produkter reduseres, ifølge aktørene vi har snakket med. De frykter derfor at de vil miste en forholdsmessig større del av omsetningen/inntektsgrunnlaget enn kun det torven står for, fordi de ikke lenger kan være en totalleverandør.

3.1. Hvordan er utsiktene til alternativ drift

Aktørene vi har snakket med, ser ikke noen naturlige områder de lett kan vri seg over på, dersom torv fases ut. Deres drift er basert på tilgang på torvarealer, og plassering av driften preges av dette. Det er ingen av aktørene som ser det som en enkel mulighet for eksempel å starte produksjon av andre erstatningsprodukter for torv der de holder på. Deres fabrikker er også tilpasset torvproduksjon, og er ikke mulig/vanskelig å bruke på andre segmenter.

Det kan imidlertid være noen muligheter for selskapene til å vri driften mer mot andre markeder og tjenester de tilbyr. Eksempler er:

- **Produksjon og/eller pakking av andre produkter.** Mange av selskapene produserer og/eller pakker andre produkter enn torv allerede. Det kan derfor være mulig å øke denne delen av driften noe. Som nevnt henger imidlertid dette ofte tett sammen med torvleveransene, og det er dermed usikkert om det er mulig for selskapet å opprettholde eller øke nivået på produksjon av de øvrige produktene. Det er også lite trolig at dette kan erstatte torvproduksjonen i sin helhet, fordi den torvrelaterte omsetningen er langt større i de fleste selskapene.
- **Transporttjenester.** Noen av selskapene tilbyr transporttjenester, og det kan være mulig å øke dette tilbudet. Transport står imidlertid for en svært liten del av omsetningen i de fleste selskapene, og er i hovedsak tilpasset for å kunne sende ut egne torvprodukter. Det er derfor lite trolig at dette kan dekke opp for de tapte inntektene fra torv. En slik vridning er uansett en overgang til en helt annen bransje, med en helt annen driftsmodell, som trolig vil ha store konsekvenser for antall ansatte mm.

Selv om produsentene ser få muligheter til å vri driften, er det sannsynlig at produsentene tilpasser seg noe dersom det blir nødvendig. Mulighetene for tilpasning er imidlertid begrenset for mange av aktørene. Det er vanskelig å finne noe overlappende som kan erstatte torvproduksjonen i sin helhet. Deres konkurransefortrinn i dag er tilgang på myrområder, og dersom torv fases ut vil dette forsvinne. For noen av aktørene vil det trolig være mulig å omregulere områdene til annen bruk. Dette gjøres allerede i dag av Sundland Torv, hvor torvuttaket snart er tømt og området skal omreguleres til industritomt i stedet. Mange av aktørene mener at dette også blir vanskelig, blant annet på grunn av torvuttakets tilgjengelighet og plassering. Områdene vil derfor bli liggende ubrukt.

3.2. Anslag for tap av arbeidsplasser og utsikter til alternativt arbeid

Eksakt hvor mange årsverk som vil gå tapt ved en utfasing av torv er vanskelig å anslå. Basert på tilbakemeldingene fra torvprodusentene er det imidlertid mulig å lage noen estimater. Tabell 3-1 oppsummerer disse estimatene.

De fleste selskapene mente at en utfasing av torv ville innebære kroken på døra for den torvrelaterte virksomheten i selskapet, og dermed også fjerning av de torvrelaterte årsverkene. Totalt beregnet vi at det var 55 rene torvrelaterte årsverk innen jordforbedring og dyrkingsmedier. Dette er dermed et naturlig estimat på antall tapte årsverk ved en utfasing.

Dersom selskapene derimot klarer å vri driften over på andre segmenter, er det mulig at tapte årsverk vil bli noe lavere. Vi vurderer det som lite sannsynlig at selskapene klarer å holde på alle årsverkene de har i dag, dersom torv fases ut. Det er imidlertid vanskelig å anslå hvor mange som eventuelt kan spares.

Et minsteestimat på tapte årsverk kan være antall tapte årsverk dersom selskapene klarer å øke antall årsverk som ikke er relatert til jordforbedring og dyrkingsmedier med 50 prosent. I dag er det anslagsvis 49 årsverk som kan knyttes til annen aktivitet enn produksjon av jordforbedringsprodukter og dyrkingsmedier. Dersom dette øker med 50 prosent samtidig som årsverk innen jordforbedring/dyrkingsmedier forsvinner, er det 38 årsverk som forsvinner. Dette vurderer vi som et minsteestimat på antall tapte årsverk ved en utfasing. Vi presiserer at dette er svært usikkert, og kun er ment som en illustrasjon på virkninger. Tatt i betraktning at de fleste selskapene forventer at den ikke torvrelaterte omsetningen også vil reduseres dersom torv fases ut, vurderer vi det som et optimistisk anslag.

Et maksimumsestimat på antall tapte årsverk som en følge av utfasing av torv, er at alle årsverkene blant torvprodusentene forsvinner. Dette tilsvarer 104 årsverk, som beskrevet i kapittel 2.1.2.

Tabell 3-1 Minimums- midt- og maksimumsestimat på antall tapte årsverk

Minimumsestimat	Midtestimat	Maksimumsestimat
38	55	104

Vi presiserer at disse anslagene kun gjelder årsverkene blant torvprodusentene. Det er mulig at det også vil komme ringvirkninger utover i andre næringer, noe som i tilfelle vil øke antall tapte årsverk. Eksempelvis kommenterte Andøytorg at de er en viktig sysselsetter også utover egen bedrift, på grunn av opprettholdelse av transporttjenester, inkludert, skipstransport og lignende. Dette har vi imidlertid ikke gjort noen beregninger av, og har dermed ingen anslag for hvor store ringvirkningene er.

Det er også vanskelig å si noe om utsiktene for alternativt arbeid for de personene som mister jobben hos torvprodusentene. På generell basis kan man imidlertid anta at det er lettere å skaffe alternativt arbeid for de som er lokalisert i bynære strøk, enn de som er lokalisert i små steder med små arbeidsmarked.

4. Øvrige kommentarer

Ikke overraskende er flere av aktørene vi har snakket med kritiske til en mulig utfasing av bruk av torv. Kommentarer og argumenter som går igjen, er:

- Torvnæringen jobber på 0,7 promille av det totale myrarealet i Norge. Den årlige tilveksten av torv i Norge er større enn det torvnæringen tar ut, fordi de er så små. En utfasing vil være katastrofal for jordprodusentnæringen, samtidig som effekten på klimaregnskapet altså er svært liten.
- Myrene aktørene jobber på i dag, er allerede drenert og har vært det i lang tid. Disse slipper ut CO₂ uansett om man tar ut torv på dem eller ikke. Det hjelper derfor ikke å stenge ned disse og avslutte uttaket, for så å bruke ressurser på å produsere andre produkter andre steder.
- Når feltene er ferdig/oppbrukt er det fokus i næringen på at myrene tilbakestilles til enten våtmarksområder eller innsjøer. Noen dyrker også gress på gamle torvuttak¹⁶.
- De fleste aktørene jobber allerede for å redusere bruken av torv, og implementere restprodukter som hageavfall, biomasse etc. for å redusere masser til deponi. I dag kan man ikke ha ren kompost uten utblanding av torv, og også avfallsselskapene som selger kompostjord blander ut med torv¹⁷.
- Per i dag finnes det ikke noen innsatsfaktorer som kan erstatte torv fullt og helt i jordprodukter. De fleste komposter (hage/park, matavfall etc.) eller andre avfallsstrømmer fra fiskeri, landbruk, skogbruk eller forbrukere er for "kraftig kost" for plantene alene; de har for høyt næringsinnhold, har for høy pH og er tunge med for mye vanninnhold og har lite porøsitet for plantenes røtter. Den er altfor sterk alene og må blandes med torv for å bli anvendbar. Avfallsstrømmer kan bli verdifulle råvarer inn i en jordblanding, men de må blandes ut, og per i dag er den eneste løsningen torv. Det er også verdt å nevne at alternativer er langt tyngre. Dette påvirker dermed transporten, som vil bli mye dyrere.
- Kokosfiber er blant annet kommet opp som alternativ, men er også miljømessig skadelig. Dersom man skal gå over til et annet alternativ, må man være helt sikker på at dette er mindre miljøskadelig enn det lille Norges torvnæring står for i dag.
- Det er en katastrofe for gartnernæringen om bruk av torv fases ut når det ikke eksisterer gode alternativer (som er mer miljøvennlige)
- En mulig løsning er å redusere andelen torv i jordproduktene. Dette gjør at de allerede drenerte myrene kan brukes mye lenger, samtidig som næringen tar i bruk mye resirkulerte råvarer. For å få fortgang i torvreduserte produkter (ikke torvfrie) foreslås det enten incentivordninger eller avgift på alle torvbaserte varer som tilbys på det norske markedet, hvor avgiften er avhengig av torvvolum. Det må i tilfelle gjelde alle importvarer også så det ikke bare går utover de norske torv- og jordprodusentene.
- Det store problemet er imidlertid utbygging av veier, boliger etc. I de siste tiårene har store myrområder blitt drenert på grunn av vei- og jernbanebygging, og utvikling av bolig- og industriområder. Det har vært flere eksempler hvor store myrområder for infrastrukturprosjekter

¹⁶ Flere av aktørene sier at dette har stått i fokus, og at næringen generelt jobber med dette. Flere har også vært på kurs/seminar i blant annet Sverige, Finland og Canada, for å se hvordan det gjøres der. Enkeltaktører viser også til at de dyrker gress på områder hvor de ikke lenger kan ta ut torv.

¹⁷ Flere av aktørene trekker frem at de jobber målrettet med å redusere torvandelen i jordproduktene. Aktører understreker at dette er en god fremtidig løsning, og mener det er mulig å redusere torvforbruket i alle jordsekker mot forbrukermarkedet med 30-40 prosent innen 10-15 år. Dette vil gi store utslag i hvor lenge torvprodusentene kan holde på, på hvert enkelt torvuttak.

dreneres, der torven ikke brukes men bare kastes. Dette utgjør langt større volum enn hva den lille jordproducentnæringen i Norge tar ut årlig.

- Flere torvprodusenter leverer imidlertid også strøtorv til dyr og tilskuddsfôr til blant annet smågris. Noen selskaper jobber også med å utvikle torvbasert fiskefôr til oppdrettsfisk. Dersom dette ikke fases ut, er det sannsynlig at noen av torvprodusentene vil vri driften mer mot disse segmentene. Hvor store markedene er, og hvor enkelt det er å legge om driften, påvirker hvor stor del av omsetningen som kan dekkes opp av en slik vridning. Det er usikkert om denne produksjonen kan kompensere for den tapte omsetningen fullt ut.

5. Referanser

Lindahl, H. (2015). *Fossil jord. Framtiden i våre hender.*

Søgaard, G., Økseter, R., & Borgen, S. K. (2017). *Klimgassutslipp fra torvproduksjon i Norge. NIBIO-rapport Nr. 78.* NIBIO.

Vedlegg 1 Metode

Informasjonsinnhenting er i hovedsak basert på telefonintervju. Noen av respondentene ønsket spørreundersøkelsen tilsendt på mail, og fylte den dermed ut skriftlig på egenhånd.

De respondentene vi ikke fikk tak i på telefon etter gjentatte forsøk, henvendte vi oss deretter til skriftlig, enten via mail eller melding.

Totalt fikk vi svar fra 9 av 12 relevante aktører. Tabellen nedenfor gir en oversikt over hvilke aktører vi fikk svar fra og ikke.

Norske torvprodusenter	Fått svar	Kommentar
Andøytorv AS	Ja	
Degernes Torvstrøfabrikk AS	Ja/Nei ¹⁸	Innspill fra NT&J
Fossli AS	Ja	
Frosta Torv AS	Nei	Innspill fra NT&J
Herremyr Gård AS	Ja	
Hillestad Torv AS	Ja	
Kallak Torvstrøfabrikk	Ja	
Myrstrand Torvfabrikk	Nei	Innspill fra NT&J
Nittedal Torvindustri AS	Ja	
Nordic Garden AS	Ja	
Sundland Torv og Jord AS	Ja	
Tjerbo Torvfabrikk AS	Ja	

For Degernes Torvstrøfabrikk, Frosta Torv og Myrstrand Torvfabrikk fikk vi hjelp fra NT&J med anslag på hvor stor årlig produksjon de har. Vi tar forbehold om at disse tallene kan avvike fra faktiske produksjonstall. Vi antar likevel av NT&J har en viss oversikt over størrelsesordenen på de ulike produsentene, og at dette gir et omtrentlig estimat.

¹⁸ Degernes Torvstrøfabrikk fikk vi kontakt med etter at spørreundersøkelsen var avsluttet og rapportert. Vi har derfor ikke utfyllende informasjon om Degernes på alle spørsmålene.

